

Dr. Bilge Utkan MERSİN

**KAMBIYO SENETLERİNİN
ZAYİ OLMASI VE İPTALİ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR.....	XXI
GİRİŞ.....	1
I. KONUNUN SUNUMU.....	1
II. KONUNUN KAPSAMI VE SINIRLANDIRILMASI	3
III. KONUNUN İNCELEME PLANI.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM KAMBIYO SENETLERİNİN ZIYA NEDENİYLE İPTALİNİN KOŞULLARI

I. KAMBIYO SENETLERİNİN İPTALİ İÇİN İLK KOŞUL: ZAYİ OLMA.....	11
A. “Zayi Olma” Kavramı	11
1. Terminoloji.....	11
2. TTK’nın İptale İlişkin Hükümlerindeki Kavramsal Farklılıkların Değerlendirilmesi	14
B. Zayi Olma Hallerinin Tasnifi.....	15
1. Öğretideki Ayrım	15
2. Görüşümüz: Zilyetlik Temelli Üçlü Ayrım	16
C. Zayi Olma Halleri	17
1. Senet Üzerinde Zilyetlik Kurulmasının Olanaksız Olması Şeklinde Zayi Olma	17
2. Senet Üzerindeki Zilyetlik Kaybedilmeksizin Zayi Olma	19
3. İrade Dışı Elden Çıkma Şeklinde Zayi Olma.....	30

a. Kavram Karmaşası: “Zilyetliğin İrade Dışı Kaybı” ve “Senedin İrade Dışı Elden Çıkması”	31
b. Zilyetlik Kavramı.....	34
aa. Genel Olarak Zilyetlik Kavramı ve Hukuki Niteliği.....	34
bb. Zilyetlik Çeşitleri.....	40
i. Hakka Dayanan – Haksız Zilyetlik	40
ii. İyiniyetli – Kötüniyetli Zilyetlik.....	40
iii. Malik Sıfatıyla – Başka Sıfatla Zilyetlik.....	40
iv. Asli – Ferî Zilyetlik.....	40
v. Kendisi – Başkası İçin Zilyetlik, Hizmet Zilyetliği (Zilyet Yardımcılığı).....	42
vi. Dolaylı (Vasıtalı) – Dolaysız (Vasıtasız) Zilyetlik.....	43
vii. Tek Başına – Birlikte Zilyetlik.....	44
cc. Zilyetliğin Kazanılması.....	44
dd. Zilyetliğin Kaybedilmesi.....	44
ee. Kambiyo Senedi Üzerinde Zilyetlik	46
c. Zilyetliğin İrade Dışı Kaybı	47
aa. İrade ve İrade Beyanı	47
bb. Rıza Dışı Elden Çıkma ve İrade Dışı Elden Çıkma	47
cc. Senedi Devredenin Fiil Ehliyetinin Bulunmaması	50
dd. İrade ile Beyan Arasındaki Bilerek ve İsteyerek Yaratılan Uyumsuzluk Halleri.....	51
i. Tek Taraflı Uyumsuzluk: Latife Beyanı ve Zihni Kayıt.....	51
ii. İki Taraflı Uyumsuzluk: Danışıklı İşlem (Muvazaa).....	53
ee. İrade ile Beyan Arasındaki Bilmeden ve İstemedenden Yaratılan Uyumsuzluk Halleri.....	55
i. Yanılma (Hata).....	55
ii. Aldatma (Hile).....	58
iii. Korkutma (Tehdit)	58
iv. Aşırı Yararlanma (Gabin).....	59
v. İnançlı İşlem	60

ff. Senet zilyetliğinin İrade Dışı Kaybı Hususundaki Değerlendirmemiz	63
II. KAMBİYO SENETLERİNİN ZAYİ OLMASI NEDENİYLE İPTALİ BAKIMINDAN GEREKLİ DİĞER KOŞULLAR.....	63
A. Senedin Kambyo Senedi Niteliğinin Bulunması	64
1. Kambyo Senetlerinin Geçerlilik Koşulları.....	65
a. Poliçe Bakımından	66
b. Bono Bakımından	67
c. Çek Bakımından	68
d. Unsurların Bulunmaması Durumunda Senedin Akıbeti....	69
e. Senedin Geçerliliğini Etkileyen Kayıtlar	71
2. Bazı Özel Haller ve Evrak Türleri Bakımından İptal Edilebilirliğin Değerlendirilmesi.....	73
a. Açık Kambyo Senetlerinin Zayi Olması.....	73
b. Açık Kambyo Senetlerine Genel Bakış.....	73
aa. Tanım ve Hukuki Niteliği	74
bb. Açık Senet ve Eksik Senet.....	78
cc. Doldurma Yetkisi.....	80
c. Açık Kambyo Senedinin İptal Edilebilirliğine İlişkin Öğretideki Görüşler.....	81
d. Görüşümüz.....	90
aa. Açık Senedin Düzenleyenin Elindeyken Zayi Olması İhtimali	90
bb. Senet Zilyetliği Kaybedilmeksizin Zayi Olma İhtimali	91
cc. Senet Üzerinde Zilyetlik Kurulmasının Olanaksız Olması Şeklinde Zayi Olma İhtimali.....	92
dd. Senedin İrade Dışı Elden Çıkma Şeklinde Zayi Olma İhtimali	92
e. Boş Çek Yapraklarının Zayi Olması.....	94
f. Bazı Özel Çek Türleri ve İsminde “Çek” İbaresini Geçen Senetlerin Zayi Olması.....	101

aa. Çizgili Çekin Zayi Olması	102
bb. Mahsup Çekinin Zayi Olması.....	105
cc. Teyitli, Garantili ve Vizeli Çekin Zayi Olması.....	106
dd. Adresli ve Yerleşim Yerli Çekin Zayi Olması.....	107
ee. Banka Çekinin Zayi Olması	107
g. Çeke Benzeyen Birtakım Senetlerin (Posta Çeki, Seyahat/Yolcu Çeki, Yolculuk Posta Çeki, Yemek Çeki, İndirim Çeki) Zayi Olması	108
h. Senedin Henüz Düzenleyenin Elindeyken İrade Dışı Elden Çıkması Hali	109
i. Vade, Ödeme Tarihi veya İbraz Süresi Geçen Senetlerin Zayi Olması.....	112
aa. Poliçe ve Bono Bakımından	112
bb. Çek Bakımından	114
j. Baskı Tarihinden İtibaren Beş Yıl Geçen Çeklerin Zayi Olması	119
k. Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması	120
l. Birden Fazla Düzenlenmiş (Nüshası ve Sureti Olan) Senetlerin Zayi Olması.....	123
m. Kambiyo Senetlerine Benzeyen Birtakım Senetlerin (Emre Yazılı Havale ve Emre Yazılı Ödeme Vaadi) Zayi Olması	126
B. Senet Zayi Olduğu Anda Senet Üzerinde Hak Sahibi Olunması	127
1. Genel Olarak Hak Sahipliği Kavramı	127
2. Senedin Maliki Olmak	130
a. Genel Olarak	130
b. Paylı Mülkiyet	131
c. Elbirliği ile Mülkiyet	133
3. Senet Üzerinde Sınırlı Ayni Hakka Sahip Olmak	135
a. Rehin Hakkı	136
aa. Genel Olarak	136

bb. Rehin Ciro su	137
cc. Ticari İşletmelerde Taşınır Rehni.....	138
b. İntifa Hakkı.....	139
4. Hak Sahipliği Kavramının Genişletilmesi	141
a. Senet Üzerindeki Zilyedin Durumu	141
b. Senedin Tahsil Ciro su ile Devralınması.....	145
5. Hak Sahipliğinin Hangi Anda Mevcut Olması Gerek tiği Sorunu	147
C. Senet Zilyetliğinin Yeniden Elde Etmenin Olanaklı Olmaması...	148
D. Senedin İptalinin Yasal Olarak Olanaklı Olması.....	149
E. Hukuki Yararın Bulunması	149

İKİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNİN ZIYA NEDENİYLE İPTAL SÜRECİ

I. GENEL OLARAK.....	151
II. İRADE DIŞI ELDEN ÇIKMA ŞEKLİNDE ZAYİ OLMA DURUMUNDA İPTAL SÜRECİ.....	153
A. Önleyici Tedbir Aşaması (Ödeme Yasağı Kararı)	153
1. Ödeme Yasağına Genel Bakış	153
a. Terim Sorunu	155
b. Ödeme Yasağı Kararı Verilmesinin Olanaklı Olduğu Zayi Olma Hali	156
c. Ödeme Yasağı ile Korunan Hukuki Menfaat	157
d. Hukuki Niteliği	158
2. Ödeme Yasağı Talebi	163
a. Koşulları	163
b. Talep Yetkisi.....	165
c. Talep Şekli.....	168
3. Kararın Muhataba Bildirilmesi	170

a. Muhatap	170
aa. Poliçe Bakımından	173
bb. Bono Bakımından	175
cc. Çek Bakımından	175
b. Ödeme Yasağı Kararının Muhataba Bildirilmesi	177
c. Ödeme Yasağı Kararının İlanı	178
4. Görevli ve Yetkili Mahkeme	179
a. Görevli Mahkeme	179
b. Yetkili Mahkeme	183
5. Tevdi Yeri Tayini	187
6. Teminat Gösterme Gerekliği	190
7. İspat	194
a. Uygulanacak Hüküm	194
b. İspatın Konusu	197
c. İspatın Ölçüsü: Yaklaşık İspat	200
d. Yaklaşık İspatın Ödeme Yasağı Talebi Bakımından Uygulanması	204
8. Ödeme Yasağı Kararı ve Sonuçları	208
a. Kararın Etkisi ve Özellikleri	208
b. Ödeme Yasağı Kararının Geçerlilik Süresi	213
c. Ödeme Yasağına Karşı Kanun Yolu	216
d. Tedbir Kararının Zamanaşımı ve İbraz Süresine Etkisi ...	217
B. İptal Talebi ve Yargılama Süreci	221
1. Genel Olarak	221
2. Koşulları	225
3. Talep Yetkisi	227
4. Talep Şekli	229
5. Görevli Mahkeme	232
6. Yetkili Mahkeme	236
7. İspat	238
a. İspatın Konusu ve Ölçüsü	239

b. Yaklaşık İspat Kuralının İptal Yargılaması Bakımından Uygulanması.....	244
8. İlan.....	245
a. Korunan Hukuki Menfaat	246
b. İlan Yoluyla Yapılan İhtarın Muhatabı.....	247
c. İlanın İçeriği.....	248
d. İlan Yapılması Zorunluluğu.....	249
e. İlanın Nerede Yapılacağı ve Ek İlan Önlemleri.....	250
f. İlan Sayısı ve Senedi Getirme Süresi	251
g. Birden Fazla Senedin Zayi Olması Durumunda İlan	256
h. İlanın Sonucu	256
C. Senedin Kimin Elinde Olduğunun Bilinmesi: İade Davası	257
1. Genel Olarak	257
2. Uygulanacak Hükümler	258
3. Hukuki Niteliği	260
4. Geçici Hukuki Koruma: Ödeme Yasağı ve İhtiyati Tedbir	261
5. Tarafları	262
a. Davacı	262
b. Davalı	263
6. Koşulları.....	266
7. Görevli Mahkeme	267
8. Yetkili Mahkeme.....	268
9. İspat.....	270
10. İade Davası Sonucunda Verilen Karar.....	271
III. SENET ZİLYETLİĞİ KAYBEDİLMEKSİZİN ZAYİ OLMA HALİNDE İPTAL SÜRECİ.....	272
A. TTK m. 488 Hükümü ile Zıya ve İptal Hükümlerinin Değerlendirilmesi.....	272
B. Önerimiz: İlansız İptal Süreci.....	275
1. Terim.....	275
2. Yasal Çatı.....	275

3. Doğrudan Uygulanması Gereken Hükümlerin Değerlendirilmesi.....	276
4. Kıyasen Uygulanması ve Uygulanmaması Gereken Hükümler.....	277
5. İlansız İptal Usulünün İhtiyari Nitelikte Olması.....	278
IV. SENET ÜZERİNDE ZİLYETLİK KURULMASININ OLANAKSIZ OLMASI ŞEKLİNDE ZAYİ OLMA DURUMUNDA İPTAL SÜRECİ.....	279

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İPTAL KARARI VE ETKİLERİ

I. GENEL OLARAK.....	283
A. Hukuki Niteliği.....	284
B. İlanı	287
C. İptal Kararına Karşı Kanun Yolu	289
II. İPTAL KARARININ SONUÇ VE ETKİLERİ.....	291
A. Genel Olarak.....	291
B. İptal Kararının Olumlu Sonucu: Hakkın Senetsiz İleri Sürülebilir Hale Gelmesi	292
C. İptal Kararının Olumsuz Sonucu: İptal Edilen Senede Dayanarak Talepte Bulunulamaması.....	292
III. İPTAL KARARI SONUCUNDA İLGİLİLERİN HUKUKİ DURUMLARININ VE BİRBİRLERİYLE OLAN İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	294
A. İptal Kararı Sahibi ile Borçlu Arasındaki İlişki	295
1. İptal Kararı Sahibinin Borçluya Karşı Hukuki Durumu.....	295
a. Genel Olarak.....	295
b. İptal Kararı ile Hakkın Senetsiz Olarak İleri Sürülebilmesi	295
c. “Borçlu” Kavramı ve İptal Kararının Başvuru Borçlularına Karşı İleri Sürülebilmesi.....	298

aa. Bono ve Kabul Edilmiş Poliçe Bakımından	299
bb. Kabul Edilmemiş Poliçe Bakımından.....	302
cc. Çek Bakımından	304
dd. Görüşümüz	306
d. Yeni Bir Senet Düzenlenmesinin Talep Edilebilmesi.....	308
aa. Genel Olarak	308
bb. Öğretideki Görüşler.....	310
cc. Görüşümüz	313
2. Borçlunun İptal Kararı Sahibine Karşı Hukuki Durumu	314
a. Genel Olarak	314
b. Borçlunun, İptal Kararı ile Başvuran Kişiye Yaptığı İyi Ödeme Sonucunda Borcundan Kurtulabilmesi	315
c. Ödemenin Reddi.....	316
d. İptal Kararı Sahibine Karşı İleri Sürülebilecek Defiler	316
aa. İptal Kararı Sahibinin Alacaklılık Sıfatına İlişkin Defiler	317
bb. Hakkın Varlığına ve İçeriğine İlişkin Defiler.....	318
B. Borçlu ile Senedi Elinde Tutan Üçüncü Kişi Arasındaki İlişki.....	319
1. Genel Olarak	319
2. İptal Kararı Sahibinin Borçluya Başvurmasından Sonra Senet Hamilinin Borçluya Müracaatı	320
3. İptal Kararı Sahibinin Borçluya Başvurmasından Önce Senet Hamilinin Borçluya Müracaatı	321
C. İyiniyetli Zilyet ile İptal Kararı Sahibi Arasındaki İlişki	324
1. İyiniyetli Zilyedin Hukuki Durumu	324
a. İptal Kararı Öncesinde Senedin Devredilmesi Durumunda	325
b. İptal Kararı Sonrasında Senedin Devredilmesi Durumunda	326
c. İptal Kararı Sahibinin Gerçek Hak Sahibi İle Anlaşması Suretiyle İptal Kararı Almış Olması	328

d. Yeni Bir Senedin Düzenlenmesi Halinde Piyasada İyiniyetli Olarak İktisap Edilen İki Senedin Bulunması ..	329
2. İyiniyetli Zilyedin Hukuki Olanakları	330
a. Tespit Davası	330
b. Vedianın İadesi Davası.....	330
c. Temel Hukuki İlişkiye Dayanılması.....	331
d. Sebepsiz Zenginleşme Davası.....	332
aa. Genel Olarak	332
bb. Genel Hükümlere Göre Sebepsiz Zenginleşme Davası (TBK m. 77 vd.)	333
cc. Kambiyo Senetlerine Özgü Sebepsiz Zenginleşme Davası (TTK m. 732)	334
e. İstihkak Davası.....	335
f. Çekişmenin Giderilmesi (İptal Kararının İptali) Davası.	336
IV. İPTAL YA DA ÖDEME YASAĞI KARARI SEBEBİYLE ORTAYA ÇIKABİLECEK ZARAR HALLERİ.....	342
A. Zayi Olmanın Üçüncü Kişinin Fiilinden Kaynaklanması.....	342
B. Borcun, Fiili ile Senedi Zayi Eden Kişiye ya da Onun Devrettiği Üçüncü Kişiye Ödenmesi	342
C. Fiili ile Senedi Zayi Eden Kişinin Senedi Kullanmaması	343
D. Ödeme Yasağı Kararına Karşın Borçlunun İfada Bulunması.....	343
E. Ödeme Yasağı Kararı Olmamasına Karşın Borçlunun Ağır Kusurlu veya Hileli Şekilde İfada Bulunması.....	343
F. Ödeme Yasağı Kararı Dışında Borçluya Özel Olarak Senedin Zayi Olduğunun Bildirilmesi.....	344
G. Vadenin Geçmesi ve Borçlunun İptal Kararına İstinaden Ağır Kusurlu ve Hilesi Olmaksızın İfada Bulunması	344
H. Borçlunun İptal Kararı Alınmadan Önce Senedi Zayi Eden Kimseye İradi Olarak İfada Bulunması	344
SONUÇ	345
KAYNAKÇA.....	357